

УДК: 35004.031:55(035)

DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2\(4\)-160-167](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2(4)-160-167)

Застрожнікова Ірина Володимирівна, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, місто Мелітополь, проспект Богдана Хмельницького, 18, 0669595893, e-mail: irenazast@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9988-5288>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ СФЕРИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація: У статті зазначено, що швидкі темпи розвитку комунікаційних і інформаційних технологій вимагають належних швидких змін від державного управління. Це, зокрема, стосується освітньої ланки управління, через те що поза увагою управлінців не може лишатися широкий спектр можливостей віртуального простору, який є ефективним середовищем для отримання знань, пошуку потрібної інформації та соціальної взаємодії. Проаналізовано застосування іноземного досвіду впровадження електронного урядування в освітню сферу. Розглянуто основні моделі електронного урядування. Зазначено, що найбільш цікавою, просунутою та універсальною є англо-американська модель електронного урядування, адже характеризується наявністю горизонтальних, вертикальних та інфраструктурних зв'язків, а також зв'язків між урядом та громадами. Континентально-європейська модель поширена в більшості країн Західної, Центральної та Східної Європи. Встановлено, що до основних переваг наступної - австралійської моделі відносять здатність забезпечувати оптимальну структуру для управління та фінансування освітніх закладів виходячи з єдиної політики електронного урядування. За власною побудовою модель електронного урядування України подібна до моделей інших країн. Проведений аналіз стану розвитку електронного урядування у сфері освіти України дає змогу говорити про те, що інформаційний матеріалів наведено досить багато, вони охоплюють широкий спектр освітніх послуг. Українська модель електронного урядування, перебуваючи в процесі формування, може багато чого запозичити зі світового досвіду функціонування електронного урядування. Для України досвід англо-американської моделі у сфері освіти може бути корисним в аспекті модернізації державного управління – збільшення можливостей самостійного пошуку інформації в online режимі, без безпосереднього контакту з держслужбоцем.

Ключові слова: електронне урядування, моделі електронного урядування, електронне урядування в освіті.

Застрожникова Ирина Владимировна, кандидат наук по государственному управлению, доцент, доцент кафедры публичного управления, администрирования и права, Таврический государственный агротехнологический университет имени Дмитрия Моторного, город Мелитополь, проспект Богдана Хмельницкого, 18, 0669595893, e-mail: irenazast@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9988-5288>

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ЭЛЕКТРОННОГО УПРАВЛЕНИЯ СФЕРЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация: В статье указано, что быстрые темпы развития коммуникационных и информационных технологий требуют соответствующих быстрых изменений от государственного управления. Это, в частности, касается образовательного звена управления, потому что без внимания управленцев не может оставаться широкий спектр возможностей виртуального пространства, который является эффективной средой для получения знаний, поиска нужной информации и социального взаимодействия. Проанализировано применение зарубежного опыта внедрения электронного управления в образовательную сферу. Рассмотрены основные модели электронного управления. Отмечено, что наиболее интересной, продвинутой и универсальной есть англо-американская модель электронного управления, ведь она характеризуется наличием горизонтальных, вертикальных и инфраструктурных связей, а также связей между правительством и общинами. Континентально-европейская модель распространена в большинстве стран Западной, Центральной и Восточной Европы. Установлено, что к основным преимуществам следующей - австралийской модели относят способность обеспечивать оптимальную структуру для управления и финансирования образовательных учреждений исходя из единой политики электронного управления. По собственному построению модель электронного управления Украины подобная модели других стран. Проведенный анализ развития электронного управления в сфере образования Украины позволяет говорить о том, что информационных материалов приведено достаточно много, они охватывают широкий спектр образовательных услуг. Украинская модель электронного управления, находясь в процессе формирования, может многое позаимствовать из мирового опыта функционирования электронного управления. Для Украины опыт англо-американской модели в сфере образования может быть полезным в аспекте модернизации государственного управления - увеличения возможностей самостоятельного поиска информации в online режиме, без непосредственного контакта с госслужащими.

Ключевые слова: электронное управление, модели электронного управления, электронное управление в образовании.

Zastrozhnikova Irina Volodimirivna, PhD in Public Administration, associate professor, associate professor of the department of Public administration, administrative law, Tavria State Agrotechnological University named after Dmitry Motorny, Zaporizhzhya region, Melitopol, pr. Bogdan Khmelnytsky, 18, 0669595893, e-mail: irenazast@gmail.com.

ORCID: 0000-0002-9988-5288

FOREIGN EXPERIENCE OF ELECTRONIC GOVERNANCE OF THE EDUCATION FIELD IN UKRAINE

Abstract: The article points out that the rapid pace of development of communication and information technologies requires proper rapid changes from public administration. This is particularly true of the educational management link, because it is beyond the controllers' attention to be left with a wide range of virtual space capabilities, which is an effective environment for acquiring knowledge, finding relevant information and social interaction. The application of foreign experience in the introduction of e-governance in the educational sphere is analyzed. The basic models of e-government are considered. It is noted that the most interesting, advanced and versatile is the Anglo-American model of e-government, as it is characterized by the presence of horizontal, vertical and infrastructural links, as well as links between government and communities. The Continental European model is common in most countries in Western, Central and Eastern Europe. The main benefits of the Australian model have been identified as being able to provide the optimum structure for managing and financing educational institutions based on a single eGovernment policy. By its own design, Ukraine's e-government model is similar to that of other countries. The conducted analysis of the state of e-government development in the sphere of education of Ukraine makes it possible to say that the information materials are given quite a lot, they cover a wide range of educational services. The Ukrainian model of e-government, while in the process of formation, can gain a lot from the world experience of e-government functioning. For Ukraine, the experience of the Anglo-American model in the field of education can be useful in terms of modernizing public administration - increasing the ability to independently search for information online, without direct contact with a government official.

Keywords: e-governance, e-governance models, e-governance in education.

Постановка проблеми. Дуже швидкі темпи розвитку комунікаційних і інформаційних технологій вимагають належних швидких змін від основоположних соціальних інститутів суспільства в цілому та державного

управління зокрема. Бо державне управління має встигати за змінами, відповідати сучасному ритму життя. Кардинальну перебудову форм і методів державного управління й їх модернізацію обумовлюють інформаційні процеси сучасного суспільства. Особливо це стосується освітньої ланки управління, через те що поза увагою управлінців не може лишатися широкий спектр можливостей віртуального простору, який є ефективним середовищем для отримання знань, пошуку потрібної інформації і соціальної взаємодії.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. У зарубіжній й вітчизняній літературі дослідженню проблематики різних моделей електронного урядування присвячено чимало робіт таких дослідників, як І. Базаров, В. Іванов, Г. Коробова, П. Клімушин, А. Серенюк, І. Кирилюк, І. Хасаншиш. Проблематика електронного урядування не є новою, її дослідженню присвячено багато робіт та розробок, які характеризуються різноманітністю підходів до аналізу цього явища. Утім підхід до впровадження зарубіжного досвіду електронного урядування у сфері освіти в Україні залишається не повністю висвітленим та розкритим.

Формулювання цілей (мети) статті. Мета даного наукового дослідження полягає в розкритті особливостей функціонування світових моделей електронного урядування у сфері освіти та їх порівнянні з українським досвідом розвитку електронного урядування в галузі освіти, що дозволить встановити ступінь ймовірності впровадження тих чи інших підходів, напрацьованих світовою практикою.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Англо-американська модель електронного урядування є особливо цікавою, адже країни учасники цієї моделі займають достатньо високі позиції за рейтингом розвитку електронного урядування. Такий рівень розвитку електронного урядування називають етапом пов'язаності, який передбачає, що «уряд перетворює себе на об'єднане ціле, що відповідає потребам громадян через розвиток інтегрованої служби підтримки. Й це найбільш просунутий рівень електронного урядування, який характеризується наявністю:

- горизонтальних зв'язків
- вертикальних зв'язків
- інфраструктурних зв'язків
- зв'язків між урядом та громадами» [1].

Розвинуті інформаційні системи дозволяють сформувати «прозорі» канали руху документів, що відображає роботу державного управління та дозволяють зменшити залежність громадян від присутності та активності бюрократичного апарату влади [2].

Відмінні характеристики англо-американської моделі – «реформи усієї структури державного управління. Створення інформаційних порталів, які дозволяють забезпечувати універсальне обслуговування громадян та доступ до інформації. Використання стратегії, орієнтованої на зовнішню діяльність, за відносно низького рівня розвитку (Канада). Звільнення державних службовців

від виконання буденних процедур при інтерактивній взаємодії з населенням» [3].

До відмінних характеристик континентально-європейської моделі слід віднести: законодавче регулювання інформаційних відносин та інформаційних потоків, що циркулюють у європейському інформаційному просторі [4]. Розглядаючи цю модель електронного урядування, слід наголосити на тому, що вона поширена в більшості країн Західної, Центральної та Східної Європи. Так за рейтингом розвитку електронного урядування за 2018 р. Фінляндія займає 6 місце, Франція – 9 місце, Іспанія – 12 місце, Польща – 33 місце. Досвід розвитку електронного урядування у сфері освіти в перелічених країнах є важливим для України, яка в цьому самому рейтингу посіла лиш 82 місце.

До основних переваг австралійської моделі відносять «здатність забезпечувати оптимальну структуру для управління та фінансування освітніх закладів виходячи з єдиної політики електронного урядування». Характерні особливості австралійського електронного урядування: «Створення єдиного інформаційного простору. Спрощення процесу навчання та перекваліфікації» [4].

До загальних проблем розвитку різних моделей електронного урядування слід віднести таке положення: « У більшості країн урядові установи не забезпечують можливостей спільної роботи своїх інформаційних систем. Усе ще більша частина урядових процедур або послуг виконуються вручну і освітня платформа також не виняток» [4]. Також потрібно зазначити, що така різноманітність особливостей розвитку різних моделей обумовлена і різними, відмінними цілями побудови електронного урядування в різних моделях, до яких ще й додаються цілі окремих країн. У англо-американській моделі мета полягає у «відкритості, прозорості, і відповідальності перед громадянами, спрощенні та здешевленні взаємодії громадян та представників бізнесу з державними структурами»; континентально-європейській - «наданні урядової інформації в режимі online, забезпеченні умов виконання свого громадянського обов'язку, використовуючи можливості електронного голосування чи інтернет-тестувань, послуги уряду при сплаті податків та штрафів»; австралійській притаманно «задоволення інформаційних потреб населення та впровадження комунікаційних та інформаційних технологій до системи культури і освіти» [5]

За власною побудовою модель електронного урядування України подібна до моделей інших країн. На електронній сторінці міністерства освіти і науки України можна отримати інформацію за різними показниками:

1. «Про міністерство» - містяться відомості про керівництво, нормативно-правову базу діяльності, структуру центрального апарату, державні підприємства, що підпорядковані міністерству, відомості про заплановані заходи.

2. «Діяльність» - міститься інформація про напрями діяльності міністерства освіти і науки України. Наявну тут інформацію можна класифікувати за такими категоріями:
 - освіта, яка має рубрикатор – дошкільна освіта та загальна середня освіта (інформація про загальну середню освіту, дошкільну освіту, освіту для дітей з особливими потребами, задоволення освітніх потреб представників національних меншин України); вища освіта (інформація про департамент вищої освіти та інформаційні повідомлення); дошкільна освіта дітей з особливими потребами; професійно-технічна освіта; дистанційна освіта (інформація про вищі навчальні заклади, які надають послуги дистанційної освіти); освітні послуги для іноземців; позашкільна освіта, виховна робота та захист прав дитини;
 - ліцензування та акредитація;
 - інформація щодо надання грифів міністерства освіти і науки України;
 - інформація про зовнішнє незалежне оцінювання.
3. Новини
4. Державні закупівлі – міститься річний план закупівель міністерства освіти і науки України.
5. Публічна інформація:
 - запит на отримання публічної інформації;
 - відомості про найбільш запитувану інформацію;
 - інформація про документи, які перебувають у міністерстві.
6. Зв'язки з громадськістю та ЗМІ:
 - графік прийому громадян;
 - партнерство «Відкритий уряд»
7. Вакансії
8. Адреса та телефонні довідники. Тут наявні номери телефонів, адреси різних департаментів та e-mail.

Проведений аналіз стану розвитку електронного урядування у сфері освіти України дає змогу говорити про те, що інформаційний матеріалів наведено досить багато, вони охоплюють широкий спектр освітніх послуг. Громадянин України та іноземець, який вирішив скористатися електронною сторінкою Міністерства освіти і науки України, зможе отримати інформацію і про нормативно-правову базу діяльності міністерства, і про державні установи, підпорядковані міністерству, і про різні ланки освіти – від початкової до вищої та дистанційної. Пересічний користувач також зможе довідатись, на якій стадії обробки перебувають його документи у Міністерстві освіти і науки України. Загалом рівень розвитку електронного урядування у сфері освіти України перебуває на стадії переходу до етапу інтерактивної взаємодії. Це дає можливість зробити інтернет сторінку не лише дошколю оголошень, а й інструментом двосторонньої комунікації. На цій стадії у користувачів державного Інтернет-ресурсу є можливість спілкування з представниками

державної влади за допомогою електронної пошти, форуму або чату, завантаження різних документів та формулярів. Утім, з огляду на аналіз треба зазначити, що у сфері освіти України ще не всі елементи такої стадії розвитку електронного урядування, як інтерактивна взаємодія, використовується на повну потужність. Ідеться про те, що не всю міністерську інформацію можна знайти в режимі online, а наявна інформація часто є дублюючою, обмеженою також є можливість взаємодіяти з державними службовцями за допомогою чату чи форуму.

Отже, особливості функціонування світових моделей електронного урядування у сфері освіти загалом можна звести до таких положень: країни англо-американської моделі концентрують увагу на розширенні взаємодії «влада – громадяни», континентально-європейської – на наданні інформації в режимі online, австралійської – поєднує два вищевказаних компонента.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Українська модель електронного урядування, перебуваючи в процесі формування, може багато чого запозичити зі світового досвіду функціонування електронного урядування. Для України досвід англо-американської моделі у сфері освіти може бути корисним в аспекті модернізації державного управління – збільшення можливостей самостійного пошуку інформації в online режимі, без безпосереднього контакту з держслужбоцем. Від електронного урядування країн Європи цікаво було б запозичити всю організаційну структуру урядової сторінки. Запозичення потребують online послуги для навчання та пристрої, що сприяють мобільності вчителя. Таким чином, діти та вчителі як суб'єкти навчального процесу не залишаються наодинці з проблемами вибору якісних online послуг, адже їм пропонує такі послуги держава, чого суттєво не вистачає в нашій системі електронного урядування. Також для України цікавою є можливість організації переходу з урядових до неурядових порталів, що суттєво підвищує якість організації процесу управління освітою.

Для України досвід Австралії може бути корисним щодо запозичення частини концепції побудови моделі електронного поділу користувачів на категорії отримання послуг (громадяни держави – іноземці, громадяни, які шукають інформацію з початкової, середньої або вищої школи та ін.)

Говорячи про обмеження аналізованих моделей, треба зважити той факт, що певна кількість країн не має безпосереднього зв'язку між центральним порталом органів державної влади та урядовими сторінками. Українська система організації електронного урядування не має подібної проблеми.

Проведений аналіз особливостей функціонування світових моделей електронного урядування у сфері освіти дозволяє говорити про те, що різні моделі мають свої переваги та труднощі функціонування, урахування яких буде сприяти модернізації електронного урядування у сфері освіти України.

Література:

1. Базаров Р. Политическая карта мирового киберпространства / Р. Базаров. – Режим доступу : offline.cio-world.ru/2006/49/273982.
2. Ватковська М. Г. Англо-американський досвід упровадження електронного урядування в галузі освіти / М. Г. Ватковська // Держава та регіони: наук.-виробн. Журн. Сер. : Державне управління, 2013. – № 4(44). – С. 13 – 18.
3. Застрожнікова І.В. Електронне урядування в аграрному секторі економіки України / І.В. Застрожнікова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2018. - №2, – с. 148-152.
4. Клімушин. П. Електронне урядування в інформаційному суспільстві / П. С. Клімушин, А. О. Сернок. – Х. : Магістр, 2010. – 312 с.
5. Voronkova V., Kyvliuk O., Nikitenko V., Oleksenko R. (2018) "Stem-education" as a factor in the development of "smart-society": forming of "stem-competence" // Гуманитарний вестник Запорозької державної інженерної академії: Сборник научных трудов / Гл. ред. В. Г. Воронкова. Вып.72. С.114-125.

References:

1. Bazarov, R. (2006). Politicheskaya karta mirovogo kiber-prostranstva [Political map of the world cyber space]. *Chief Information Officer - rukovoditel informatsionnoy sluzhby – Information Officer - head of the information service*, 6, 124-126. Retrieved from offline.cio-world.ru/2006/49/273982 [in Russian].
2. Vatkovska, M. H. (2013). Anhlo-amerykanskyi dosvid uprovadzhennia elektronnoho uriaduvannia v haluzi osvity [The English-American experience of introduction of e-government in the field of education]. *Derzhava ta rehiony: nauk.-vyrobn. Zhurn. Ser.: Derzhavne upravlinnia – States and regions: scientific-production journal. Series: Public Administration*, 4(44), 13-18 [in Ukrainian].
3. Zastrozhnikova, I.V. (2018). Elektronne uriaduvannia v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy [Electronic Governance in the Agricultural Sector of the Economy of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky) – Proceedings of the Tavrida State Agrotechnological University (Economic Sciences)*, 2, 148-152 [in Ukrainian].
4. Klimushyn, P., Sernok A. O. (2010). *Elektronne uriaduvannia v informatsiinomu suspilstvi [Electronic Governance in the Information Society]*. Kharkiv: Mahistr [in Ukrainian].
5. Voronkova V., Kyvliuk O., Nikitenko V., Oleksenko R. (2018). "Stem-education" as a factor in the development of "smart-society": forming of "stem-competence". *Gumanitarnyy vestnik Zaporozhskoy gosudarstvennoy inzhenernoy akademii – Humanitarian Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy*, 72, 114-125 [in English].